

*Кірін Роман Станіславович, доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу
економіко-правових проблем містознавства,
Інститут економіко-правових досліджень НАН України*

МІЖГАЛУЗЕВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ЗАБУДОВИ НАДРООХОРОННИХ ДІЛЯНОК

Серед основних вимог в галузі охорони надр, відповідно до ст. 56 Кодексу України про надра (далі – КпН) [1], окреме місце посідає запобігання необґрунтованій та самовільній забудові площ залягання корисних копалин (далі – ПЗКК) і додержання встановленого законодавством порядку використання цих площ для інших цілей.

Важливість цього інституту головним чином виходить з його міжгалузевих ознак, оскільки, по-перше, передбачає наявність земельної ділянки (земельні відносини), яка запланована для здійснення будівельної діяльності (будівельні відносини) у тому числі в її підземній частині (гірничі відносини), яка має бути досліджена (геологічні відносини) на предмет наявності мінеральних ресурсів (надрові відносини) з метою унеможливлення негативних наслідків (екологічні відносини). По-друге, за порушення встановленого порядку забудови ПЗКК винні особи несуть юридичну відповідальність [1, ст. 65], як то - дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову і кримінальну, згідно з законодавством України. По-третє, обсяг підземного простору (ділянки) надр є об'єктом оподаткування рентною платою за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин (далі – ВКК) (ст. 253.3 Податкового кодексу України).

Отже, розглядаючи інститут забудови надроохоронних ділянок як сукупність нормативних приписів декількох галузей законодавства, що виражають зміст взаємозалежних правових норм, які регулюють певну групу (вид) суспільних відносин, а також суспільні відносини або їх елемент, пропонуємо систематизувати зазначену сукупність наступними чином:

1) Загальні вимоги: 1.1) проектування і будівництво населених пунктів, промислових комплексів та інших об'єктів без попереднього геологічного вивчення ділянок надр, що підлягають забудові, забороняється; 1.2) забудова ПЗКК загальнодержавного значення, а також будівництво на ділянках їх залягання споруд, не пов'язаних з ВКК, допускаються у виняткових випадках лише за погодженням з Державною службою геології та надр України (далі - Держгеонадра), Державною службою України з питань праці (далі - Держпраці); 1.3) при цьому повинні здійснюватися заходи, які забезпечать можливість ВКК з надр; 1.4) забудова ПЗКК місцевого значення, а також розміщення на ділянках їх залягання підземних споруд, не пов'язаних з ВКК, допускаються за погодженням з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, відповідними місцевими радами; 1.5) єдиний порядок забудови ПЗКК загальнодержавного значення встановлюється Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) [2] і є обов'язковим для всіх підприємств, установ, організацій (далі – ПУО) та громадян, які здійснюють проектування і будівництво населених пунктів, промислових комплексів та інших об'єктів на території України; 1.6) вибір площадок, розроблення містобудівної проектної документації на забудову здійснюється лише за наявності гірничо-геологічного обґрунтування і підлягають погодженню з територіальними геологічними підприємствами (далі – ТГП), органами державного гірничого нагляду (далі – ДГН) та охорони навколишнього природного середовища (далі – НПС).

До цього блоку відносин слід зробити низку пояснень: а) Перелік державних підприємств та організацій, що належать до сфери управління Держгеонадр на підставі розпорядження КМУ від 31.08.2011 № 810-р «Про передачу цілісних майнових комплексів державних підприємств, установ та організацій до сфери управління Державної служби геології та надр», розміщений на офіційному сайті служби [3]; б) Держпраці та її територіальні органи здійснюють ДГН, у тому числі, з питань правильності та своєчасності проведення заходів, що гарантують безпеку людей, майна і НПС, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, пов'язаних із користуванням надрами [4], а Головні

управління Держпраці в областях відповідно до покладених на них завдань, серед іншого, погоджують проекти будівництва підземних споруд щодо додержання вимог законодавства [5].

2) Спеціальний дозвіл на забудову ПЗКК: 2.1) забудова ПЗКК загальнодержавного значення, а також будівництво на ділянках їх залягання споруд, не пов'язаних з ВКК, допускається тільки у виняткових випадках лише на основі спецдозволів, що видаються відповідними місцевими радами, на території яких знаходяться ці корисні копалини; 2.2) ПУО та громадяни, які порушують клопотання на забудову або будівництво підземних споруд, не пов'язаних з ВКК, для одержання погодження подають до відповідних ТГП та органів ДГН заяву, в якій зазначається повне найменування (прізвище) і адреса заявника; місцезнаходження ПЗКК; гірничо-геологічне обґрунтування забудови, що складається з матеріалів за встановленим переліком; 2.3) подані матеріали відповідним ТГП та органам ДГН повинні бути ними розглянуті та погоджені не пізніше місячного терміну; 2.4) погоджені матеріали та заяву про надання спецдозволу на забудову розглядають у місячний термін відповідні місцеві ради і повідомляють заявника, інші заінтересовані ПУО про своє рішення; 2.5) наявність спецдозволу посвідчується на копії топографічного плану відміткою у вигляді дозвільного напису за встановленою формою; дозвіл на забудову реєструється відповідно до чинного законодавства; передача одержаних дозволів на забудову іншим особам забороняється; 2.6) спецдозвіл на забудову може бути переглянутий відповідною місцевою радою за участю заінтересованих ПУО з урахуванням стану будівництва у разі: а) виявлення додатковою геологічною розвідкою істотних змін у даних про корисні копалини, що залягають під площею, забудова якої дозволена; б) зміни термінів і способів розробки родовища, якщо ці зміни спричинять погіршення умов забудови; 2.7) спецдозвіл на забудову може бути анульований відповідною місцевою радою, якщо: а) не додержуються вимоги забудови, передбачені у дозволі; б) забудова чинить більш шкідливий, ніж передбачено проектом, вплив на НПС, збереження експлуатованих та законсервованих гірничих виробок, бурових свердловин та інших підземних споруд; в)

забудову, на яку одержано спецдозвіл не розпочато протягом двох років і не заявлено про продовження дії дозволу; г) є інші підстави, передбачені чинним законодавством.

3) Особливі вимоги: 3.1) у разі розміщення об'єктів будівництва на земній поверхні нафтових і газових родовищ повинні здійснюватись заходи, які б забезпечували можливість ВКК з надр через бурові свердловини всіх категорій; 3.2) якщо ПЗКК, що намічається під забудову, має нескладні гірничо-геологічні умови, а об'єкти будівництва не являють собою великої цінності (окремі одноповерхові будівлі тощо) і не потребують спеціальних заходів охорони від шкідливого впливу гірничих робіт, зміст гірничо-геологічного обґрунтування забудови за погодженням з органами ДГН може бути скорочений і спрощений; 3.3) розміщення об'єктів будівництва на земній поверхні або підземних споруд, не пов'язаних з ВКК, в масиві гірських порід, під якими видобуто корисні копалини, допускається, як правило, після закінчення процесу зсуву земної поверхні та у разі відсутності непогашених гірничих виробок і пустот, розташованих на малих глибинах; якщо процес зсуву земної поверхні не закінчився, забудова територій допускається тільки за погодженням з органами Міністерства розвитку громад та територій України [6] і Держпраці; 3.4) розміщення сільськогосподарських комплексів і підприємств повинно забезпечувати збереження НПС, виключати можливість розвитку ерозійних процесів, забруднення ґрунтів і водних джерел відходами виробництва; на територіях, де залягають корисні копалини, як виняток допускаються тимчасові споруди сільськогосподарських підприємств, які можуть функціонувати включно до початку ВКК [7]; 3.5) на всіх гірничодобувних об'єктах та підземних об'єктах, не пов'язаних з ВКК, які будуються або діють, відповідно до вимог Інструкції з проведення маркшейдерських робіт, затвердженої наказом Держгіртехнаглядом СРСР від 20 лютого 1985 р. (НПАОП 74.2-5.01-85) [8], виконуються маркшейдерські роботи, у тому числі, й спостереження за недопущенням самовільної забудови ПЗКК.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80?find=1&text>
2. «Про затвердження Положення про порядок забудови площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення» : постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 1995 р. № 33. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-95-%D0%BF>
3. Перелік державних підприємств та організацій, що належать до сфери управління Державної служби геології та надр України. URL : <http://www.geo.gov.ua/state-geological-enterprises/>
4. «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці» : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF>
5. «Про затвердження Положення про територіальні органи Державної служби України з питань праці» : наказ Міністерства соціальної політики України від 27 березня 2015 р. № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-15>
6. «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України» : постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 850). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF>
7. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій» : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 р. № 104 // Інформаційний бюлетень. - № 6. – 2019. – 177 с.
8. «Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці» : наказ Державної служби України з питань праці від 16 вересня 2019 року № 86. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086880-19>